

Forfatter: Holberg, Ludvig

Titel: Seks komedier

Citation: Holberg, Ludvig: "Seks komedier", i Holberg, Ludvig: *Seks komedier*, udg. af Jens Kr. Andersen, Det Danske Sprog- og Litteraturselskab, Borgen, 1994, s. 544.
Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-holberg14val-shoot-idm139796474307968/facsimile.pdf> (tilgået 27. juli 2024)

Anvendt udgave: Seks komedier

Ophavsret: Udgiver har den fulde ophavsret.

Dog kan værket gengives i det omfang som det følger af ophavsretsretlige undtagelser om citat, kopiering til privat brug mv. Desuden kan der ske kopiering til undervisningsbrug mv. i det omfang som det følger af aftaler indgået med Copydan og tilsvarende institutioner.

Nogle af værkerne i Arkiv for Dansk Litteratur er dog helt fri af ophavsret (public domain), og så kan du bruge værket frit.

Du kan finde hvilke værker fra Arkiv for Dansk Litteratur som er frie i [denne liste](#). Har du spørgsmål til benyttelsen af et værk, kan du kontakte udgiver: [Det Danske Sprog- og Litteraturselskab](#)

hed på en fremmed impuls til lojtnantens/Holbergs ideer i *Ensimus Montanus*: den tyske naturretsfilosof S. Pufendorfs distinktion mellem »logisk sandhed» og »moralisk sandhed», behandlet af Holberg i hans *Natur- og Folket* (udg. som ovenf., s. 146). – *tempereret*: besindig. – *modest*: beskeden. – *kiønde sig selv*: moralbudet »kend dig selv», som Holberg ofte citerer med tilslutning, stammer fra oldtidens Grækenland, hvor det fandtes indskrevet på Apollontemplet i Delfi; som dets ophavsmand har flere filosoffer været udpeget, bl.a. Thales fra Milet (omkr. 500 f.v.t.) og Solon fra Athen (6. årh. f.v.t.). – *Philosophus*: lat.: filosof, videnskabsmand, vismand. – *subtile Distinctioner*: spidsfindige begrebsadskillelser.

- 277 *Lader*: optræder. – *nødde*: udrydde. – *Natte-vægt*: nattevågen. – *Handtering*: se n.t.s. 275. – *estime*: agtelse. – *holder (...) for*: påstår. – *alle lærde (...) rund*: se n.t.s. 238.

- 278 *fornøjet*: tilfreds.

Don Ranudo de Colibrados

- 279 *Don*: sp.: herre, titel til adelsmænd og andre fornemme. – *Ranudo*: navnet klinger sp., men skal læses bagfra: O du nar; en (næppe historisk pålidelig) anekdote, der har været sat i forbindelse med komedien, fortæller om en ambitiøs sp. syngemester hos den musikglade Chr. IV (1588-1648); syngemesteren blev adlet efter eget ønske – men da under dette navn. – *de*: sp.: af. – *Colibrados*: ligesom *Ranudo* hispanisering af et anekdotisk navn; anekdoten blev på da grund tilknyttet Fr. IV (1699-1730), i hvis regeringstid Holberg af-fattede komedien; kongens hofkok ville adles, hvortil Fr. IV spurgte, om det skulle være under navnet von Kohl und Braten (ty.: af kål og steg). – *Hoffart*: hovmod. – *H.M.*: initialer for Hans Mickelsen, Holbergs pseudonym på skønlitterære skrifter fra 1720'erne.
- 280 *Akteurs*: skuespillere, »rollers». – *Grand d'Espagne*: fr. form af: grande d'España, sp.: grande af Spanien, titel på medlemmer af den sp. højadel, der kun omfattede ca. 112 familier. – *Donna*: doña, sp.: frue, kvindeligt sidestykke til mandstitlen *Don*, se n.t.s. 279. – *Olympia (...) Pedro*: komedien navne er ægte sp., blot ikke altid korrekt stavet. – *las Minas*: navn på sp. adelsfamilie. – *førlicht*: forelsket. – *Ethiopen*: for oldtidens gr. og rom. forfattere stod Æ. som et halv-mystisk område, diffust lokaliseret som det østaf. område syd for Ægypten; på Holbergs tid identificeredes det i alt væsentligt med det kristne Abessinien (Etiopien); indbyggerne var semiter. – *Page*: dreng, der tjener ved et hof eller i et fornemt hus. – *laquais*: lakaj, tjener. – *Udtolker*: tolk. – *Suite*: følge. – *Province*: provins.

- 281 *min hierte*: min kære. – *interesse*: økonomiske el. materielle hensyn. – *derimod*: til gengæld. – *fabel*: berygtet el. til grin. – *ambition*: ære-kæthed, stolthed. – *min h.*: kort for: min hjerte, kære. – *raisonnerede* (...) *saaledes*: anstillede sådanne betragtninger.
- 282 *heller*: snarere. – *agere en Roman*: optræde som i en roman, dvs. «romantisk». – *Poetiske*: som beskrevet i (vers-)digtning. – *at der jo er*: at der ikke er. – *daarlighed*: tåbelighed. – *minde*: tilladelse, accept.
- 283 *deres forsættes fuldbyrdelse*: fuldbyrdelsen af deres forsæt (hensigt, plan). – *straffe*: dadle. – *commission*: til opgave. – *(ti (...) by)*: sætningen i parentes siges sagte, fortroligt. – *signorier*: titler af seigneur, herre. – *maver*: mager. – *holde (...) ørene stive*: taber ikke modet, giver ikke op. – *besynderlig*: især. – *extremitet*: yderlighed. – *stok* (stykk) *von achten*: holl. navn for den sp. mønt Peso (de a ocho); 1 s.v.a. = 8 realer; mønten kendtes også i Da., hvor 1 s.v.a. = lidt mindre end 1 speciedaler = 6 mark, se n.t.s. 216.
- 284 *Hofmesterinde*: fordanskning af det sp. begreb *duçña*: anstandsdame. – *gouvernerer*: bestemme over, passe på. – *luder dit Herskab*: har dit h. det. – *Duc*: sp.: hertug. – *de la Vera Cruz*: sp.: af det sande kors. – *de la Vera Cruz* (...) *Cifuentes*: se n.t.s. 280. – *de las Spådas*: sp.: af kårderne. – *Abad*: sp.: abbed; det var skik, at adelens yngre sønner fik titlerne og indtægterne af gejstlige embeder, som så blev bestyret af andre. – *Marquez*: sp.: marquis. – *Cifuentes*: sp.: grevelig familie. – *la Marquesa*: sp.: marquise'en. – *for de Mores tider i Spanien*: før maurerne vandt indpas i Sp., dvs. før 711. – *Victorie*: sejr. – *erholdt*: fik, opnåede. – *kongen af Mesopotamien*: se n.t.s. 145. – *Toledo*: by i det centrale Sp. (Castilien), syd for Madrid; byen blev erobret fra maurerne 1085.
- 285 *Liberie*: uniform for tjenere i fornemme huse. – *højstbømt*: forkortelse for højstbemeldte; sidste led betyder: omtalte. – *Fendrik*: fanebærer, bannerfører. – *musket*: flintebøsse; sådanne kom først i alm. brug i 16. og 17. årh. – *ikke 300 aar siden* (...) *i brug*: se foreg. note og n.t.s. 146. – *Standarten*: fanen. – *raisons*: grunde.
- 286 *Ahner*: (adelige) forfædre. – *geneent*: almindeligt, ordinært. – *invention*: idé. – *skumerede*: galonerede, rigt pyntede. – *till*: ved. – *naar borger-folk* (...) *Hoff-folket allerlettest*: hentydning til den sorte sp. hofdragt, der indførtes af Filip II (1555-1598) som modtræk mod den overhåndtagende pyntesjge. – *studser*: pranger. – *tillform*: forinden. – *Standar*: standart, fane.
- 287 *I td guld*: én tønde guld = 100.000 rigsdaler, se n.t.s. 11. – *β*: skilling, se n.t.s. 84. – *en jøde*: jøderne var på komedien tid kendt som bl.a. tuskhandlere og marskandisere. – *skerv*: ringeste mønt, en brøkdal af en skilling, for længst gået af brug på komedien tid. – *materien*: emnet. – *folde*: fordrø, kræve (ind). – *ved at leve*: har fine

- manerer (jvf. fr.: *savoir-vivre*). – *post*: sag. – *Netteldug*: fint bomuldsstof. – *crediterede*: leverede på kredit. – *fast*: næsten.
- 288 *formedelst*: på grund af. – *choquelade*: Sp. importerede som det første europæiske land chokolade (fra Mexico); fra Sp. bredte brugen deraf sig til det øvrige Europa i 17. årh. – *Broqueldoro*: Broquel d'Oro, sp.: Gyldenskjold. – *reprimender*: irettesætte.
- 289 *reputation*: gode navn og rygte. – *Almanaker*: kalendere, indeholdende bl.a. vejrudsigter for året (som havde ry for sjældent at slå til). – *reputerlig*: standsmæssigt. – *leilighed*: plads, beskæftigelse. – *inventere*: finde på, »digte«. – *conjunctæerne*: omstændighederne.
- 290 *compagnier*: selskab(er). – *ambition*: stolthed. – *overlægger*: planlægger, diskuterer. – *fortvilede*: forbandede.
- 291 *Fort*: straks (giv mig det). – *forsoret dig*: forsvoret dig, svoret falsk. – *nøvet*: røbet. – *ingen gode*: ingen nytte, gavn. – *dølge*: skjule.
- 292 *pretendere alianse*: ønske (ægteskabs-)forbindelse.
- 293 *allerkier*: forkortelse for: allerkæreste. – *till hans kjerlighed's forfremelse*: til at hjælpe (fremme) hans kærlighed med. – *findes*: vise mig at være.
- 294 *Hvi*: hvorfor. – *spise*: bespise. – *garandere*: garantere. – *ladt sig bruge*: stillet sig til (seksuel) rådighed. – *till felds*: i felten. – *Nederlandske krig*: der kan enten være tale om den del af den sp. arvefølgekrig (1700-1713), der førtes i de sydlige Nederlande, eller om krigen 1672-1678, hvor Sp. sammen med Holl. og den ty. kejser kæmpede mod Fr., men blev tvunget til landafståelser.
- 295 *generosité*: fr.: gavmildhed. – *staaer (...) paa*: vogter over, kæmper for. – *iblant*: nu og da. – *citere de till eksempel*: anfører de (påberåber de sig) som eksempel. – *for syndfloden*: for Syndfloden, hvorom berettes i 1. Mos. 6-8. – *allene (kun) druk vand*: Noa anføres som den første vindyrker, 1. Mos. 9,20. – *skilling*: se n.t.s. 84. – *Hofnar*: hofnarre ved fyrstehoffer var gået af brug på komediens tid (med undtagelse af Peter den Store af Ruslands); hofnarrene havde traditionelt frisprog. – *sofremme*: se n.t.s. 293. – *Redebonhed*: beredvillighed. – *proposition*: (ægteskabs-)tilbud. – *naar*: hvis.
- 296 *recommenderer*: anbefaler. – *Philosophus*: lat.: filosof. – *artigt*: kløgtigt, morsomt.
- 297 *nundtalenhed*: åbenmundethed. – *røves*: røbes. – *udfoder*: kræver. – *hemmelige sager*: (også:) intime forhold. – *Laqvais*: lakaj, tjener. – *Liberie*: se n.t.s. 285. – *Estremadura*: i denne sp. provins var befolkningen stærkt opblandet med maurerne (araberne).
- 298 *de Mohrer*: maurerne. – *ave Maria*: lat.: vær hilset, Maria; katolsk bøn med denne indledning. – *de monte Rico*: sp.: af det rige bjerg. – *denodie*: (kostbart) smykke.
- 299 *gemen*: ordinær, jævn. – *materie*: stof. – *attnaa*: ønske, behov. – *beester*:

- dyr. – *brutale*: dyriske. – *durchleuchtigt*: ordet er dobbeltydigt, se n.t.s. 136. – *generositet*: gavmildhed, ædelmodighed.
- 300 *Keisere, Konger (...) underholde*: se n.t.s. 295. – *underholde*: forsørger, brødføder. – *staer paa*: se n.t.s. 295. – *renderer*: yder, kaster af sig. – *ricos hombres*: sp.: rige mænd, gl. sp. titel for højadelen. – ☉: dvs. – *titulair*: (kun) i kraft af titel. – *name-dag*: den dag, der er opkaldt efter en helgen, som har samme navn som én selv, og som tidligere fejredes som festdag, især blandt katolikker. – *kline*: klistre. – *kong Salomon*: magtfuld israelit. konge i 10. årh. f.v.t., tillagt forfatterskabet til dele af GT.
- 301 *cour*: venlighed, smiger. – *at gjøre dig till en jøde*: jød. oprindelse var i Sp. lige så foragtet som maurisk. – *Apollo eller Helicon*: Apollon var digtningens gud i gr. myt., Helikon var musernes (gudinder for kunster og videnskaber) bjerg. – *kallun*: indvolde. – *Poeter fødes*: tanken (og formuleringen) stammer fra Cicero, som i forsvarstalen *Pro Archia* (se n.t.s. 220), kap. 8, udtrykker, at digterevnen er noget medfødt; som »bevinget ord« forekommer Ciceros formulering i talrige variationer, kendtest nok: *Nascimur poetae, finus oratores*, lat.: vi er født som digtere, vi bliver (uddannet til) talere.
- 302 *parere*: tage sig ud.
- 303 *divertere*: morer, underholder. – *stoffes*: af kamgarn. – *højt hierte*: stolthed. – *oppudsed*: pyntet. – *galante*: fin. – *Escorial*: berømt renaissancepalads i Madrids omegn, opført af Filip II i slutningen af 16. årh. – *Hospital*: fattighus. – *briller (...)* *Portugisiske mode*: briller (pince-nez) bares som lapseri overalt i Europa i 17. årh.; moden synes at stamme fra Sp. og Port.
- 304 *spansk*: stolt, hovmodigt. – *for hende*: for hende (uærbødigt). – *incommodere*: ulejlige. – *snovler*: læser utydeligt. – *tegne-bog*: notesbog. – *Conde*: sp.: grev. – *de Monte d'Oro*: sp.: af Guldbjerg. – *Marquez*: sp.: marquis. – *de Leo negro*: sp.: af den sorte løve. – *Marquesa*: sp.: marquise. – *D.*: forkortelse for: Don, se n.t.s. 279. – *Broquel Dono*: se n.t.s. 288. – *Ducas*: (brugt som) sp. fyrstetitel. – *de Sta Casa*: af det hellige hus; *Sta* er forkortelse for: Santa. – *Fadder*: faddere (som barnet opkaldtes efter); Holberg har i senere udgaver rettet til: Fadere (hvorved Pedros bemærkning bliver frivolt). – *pardonnerer*: undskylder. – *Capun*: ung, kastreret hane. – *incommodere*: generer.
- 305 *bruge kun sin commodité*: skal ikke genere sig. – *commissionaire*: udsending. – *recommandered*: anbefalet. – *estime*: agtelse. – *alliance*: forbindelse.
- 306 *houete*: hæderlig. – *sallerie*: forhånelse, drilleri. – *tegner*: optegner, nedskriver. – *tegner (...)* *an*: skriver op.
- 307 *Nairos*: fornem kaste i Indien. – *toer*: vasker. – *vare*: advare. – *polerede*: civiliserede. – *ciere*: anfører. – *forekaste*: bebrejde. – *medisance*:

- bagtalelse. – *derudover*: derfor. – *falsk*: dårligt (udført). – *har (...)* ikke haft uden: har kun haft.
- 308 *Guld-børs*: pung med guldmønter. – *Canaille*: slyngel, «plebejers». – *Monte rico*: sp.: rige bjerg. – *giorde (...)* *presenter*: gav gaver. – *salv ven.*: forkortelse for: *salva venia*, lat.: med tugt at sige, rent ud sagt. – noget andet: (eufemistisk:) ekskrementer.
- 309 *formedelst*: på grund af. – *slag ved Bugs*: B. er en sp. by nord for Madrid; noget slag her synes aldrig at have fundet sted. – *Morer*: maurere. – *plante*: efterkommer. – *creaturer*: der menes: lus. – *Giek*: nar. – *i henseende til*: på grund af.
- 310 *daarekisten*: galeanstalten. – *depenserede*: gav ud. – *td. Guld*: se n.t.s. 287. – *pyramider*: monumenter. – *komme af vore lender*: nedstamme fra os. – *artig*: morsom. – *durchleuchtig*: se n.t.s. 136. – *β*: skilling, se n.t.s. 84. – *insolente*: uforskammede.
- 311 *af lutter heffighed*: ulønnet. – *holde (...)* *noget till gode*: bære over med. – *daarlighed*: tåbelighed. – *artigste*: mest dannede. – *provincen*: provinsen. – *raserie*: vanvid.
- 312 *jeg jo kand*: at jeg ikke kan. – *jeg jo har*: at jeg ikke har. – *have gode veie*: nok gå. – *dislige*: den slags. – *efter den Tyrkiske maade*: Holbergs uhjemlede påfund. – *Constantinopel*: siden 14. årh. i tyrkernes besiddelse.
- 313 *canaille*: rak, pøbel. – *menagerlig*: moderat. – *expressioner*: udtryk. – *overgaars*: forgårs. – *hunger (...)* *haardt sved*: gl. da. ordsprog, *Peder Syv* nr. 4148, *DgO* VII,1 (1983), s. 199.
- 314 *drages*: trækkes, «slås». – *passere for*: anses for.
- 315 *mile*: 1 da. mil = ca. 7½ km. – *snese*: 1 snes = 20 stk. – *capuner*: se n.t.s. 304. – *ærlig*: «godes», tiltale til jævn person (venligt nedladende). – *Juan*: alm. sp. navn.
- 316 *artigt*: morsomt, pudsigt. – *junkere*: dobbeltydigt: 1) (unge) adelsmænd, 2) larse. – *Philosophus*: lat.: filosof. – *bie*: vente. – *underholde*: forsørge.
- 317 *fortplante*: forplante. – *Hanreder*: hanrejer, bedragne ægtemænd. – *forsørge*: dobbeltydigt: 1) brødføde, 2) tilfredsstille (seksuelt). – *kommer af stand*: bliver ude af stand til. – *raisonnere*: anstille betragtninger. – *for curiositet*: af nysgerrighed.
- 318 *forsoret*: forsvoret, svoret på det modsatte. – *rart*: usædvanligt.
- 319 *Rosonobler*: rosenobler; både eng. og sp. guld-r. var på komediens tid i omløb i Da.; de sidste var mindre værd end de første; værdien af 1 rosenobel lå omkr. 4 rigsdaler, se n.t.s. 11. – *staae mig an*: passe sig for mig. – *Reputation*: anseelse. – *med condition*: på betingelse af.
- 320 *vedefaret*: hændt. – *Vaaben*: våbenskjold med symbolske (heraldiske) figurer og tegn. – *giver*: giv (bydemåde tildaleflertal). – *er descended*

- af: nedstammer fra. – *Antonio (...) Ventoso*: om de sp. navne, se n.t.s. 280.
- 321 *Ahner*: (adslige) forfædre. – *Don Quichotte* og *Don Sancho Pancher*: fantast-ridderen Don Quijote er hovedperson i Cervantes' ridderroman-parodi af samme navn (1605-1615); den enfoldige Sancho Panza er D.Q.'s væbner og tjener. – *stakkels*: jævn, sølle.
- 322 *skillerom*: felt (i våbenskjoldet), se n.t.s. 320. – *udtydningen*: den symbolske betydning af de heraldiske figurer.
- 323 *Vêlbaame*: titel til adslige personer. – *Monsr* og *Mad^{me}*: monsieur og madame, fr.: hr. og fru. – *air*: mine. – *Laquais*: lakaj, tjener. – *carossen*: karetten. – (*Borger*-)nøkkerne: unoderne, manererne. – *Porto-Chaise*: portechaise, bærestol. – *axel*: skulder. – *Sevillen*: Sevilla. – *grande ma-ma*: sp. el. fr.: bedstemor.
- 324 *min hierte*: min kære. – *hun ivre sig ikke*: hun (tiltale) må ikke vredes. – *noget (...) at lugte till*: indsnusning af dampe fra parfumer eller spiritus (som man bar på sig i »lugtedåser« indeholdende en lille, vædet svamp) benyttes mod ildebefindende. – *astimerer*: agter, respektter. – *Retten middel*: retens repræsentant, øvrighedsperson à la »kongens foged«. – *execvere*: fuldbyrde.
- 325 *den gamle stue*: se n.t.s. 15. – *Mohrland*: morernes el. maurernes land i (Nord-)Afrika. – *Casper Melchior Balthasar*: de hellige tre kongers navne (se n.t.s. 332). – *Ariel*: navnet på en luftånd; Holberg har navnet fra J. Drydens bearbejdelse fra 1670 af Shakespeares *The Tempest* (da.: *Stormen*), trykt 1623. – *Theophrasto Bombasto*: hispanisering af de to lat. fornavne Theophrastus Bombastus, der bares af den berømte ty. læge, kemiker og mystiker Paracelsus (1493-1541). – *Printz af Æthiopia*: se n.t.s. 280. – *det ord Bombasto*: jvf. det da. ord bombast: tom svulst. – *D. Maria*: forkortelse for: Doña Maria, se n.t.s. 280. – *den borgerlige Adelsmand (...) en kiøbmand (...) den Tyrkiske keisers Son (...) till Paris (...)* datter: hentydning til Molières komedie *Le Bourgeois gentilhomme* (da.: *Den borgerlige adelsmand, Den adelsgale borger*) fra 1670; i resten af *Don Ramudo* følges imidlertid den her refererede og kritiserede intrige fra Molières komedie. – *inventionen*: ideen, intrigen. – *Mufti*: muhammedansk ærkebiskop og minister. – *Ambassadeur (...)* *Doctorens datter*: hentydning til et stykke i *Le Theatre Italien* (se n.t.s. 188): *Arlequin Empereur dans la lune* (fr.: *Harlekin som kejser i månen*) fra 1684 (bd. I i 1721-udg.).
- 326 *Mays^r*: forkortelse for: majestæt. – *Romerne troe*: katolicismen; Ætiopien havde været kristent siden den tidlige middelalder. – *scrupuler*: have betænkeligheder. – *han er sort*: se n.t.s. 280. – *jo vrager*: ikke vrager. – *som jo er*: som ikke er. – *gang-klæder*: det tøj, man går i. – *gier dem en god dag*: »blæser dem et stykke«.

- 327 *søge min Regnes till*: søge om godtgørelse hos. – *igien*: til gengæld. – *hestedække*: der menes et hestedækket, der er beregnet til også at beskytte hestens hoved, og som derfor har huller til øjnene og hylstre til ørene, jvf. Pedros indtryk af D.R. i IV, 5 (s. 331). – *Hvor*: hvorledes.
- 328 *Cripomenuser*: nedsættende betegnelse for politi- el. retsbetjent. – *skerv*: se n.t.s. 287. – *steg-veder*: grill-kok. – *Gribhomines*: homines, lat.: mennesker. – *med permission*: med forlov; intimeres beklædningsstykker burde ikke benævnes rent ud.
- 330 *udfodrer*: kræver.
- 331 *dørkelse*: dyrkelse. – *Vånulv*: iflg. folketroen et menneske, der lejlighedsvis omskaber sig til et ulvelignende væsen. – *schlafrok*: slåbrok (af Schlafrock, ty.: sovefrakke). – *om*: så sandt som. – *vederfaret*: hændt. – *creditores*: kreditorer. – *privilegier*: fx. handelsmonopoler. – *intercederer*: lægger sig imellem, går i forbøn.
- 332 *Melchior (...) Ariel*: se n.t.s. 325. – *David Georgius*: navne fra den ætiopiske kongeslægt. – *de hellige 3 konger*: de østerlandske vismænd, der iflg. Matth. 2,1 bringer kong Herodes meddelelsen om Jesu fødsel.
- 333 *Dronningen af Saba*: se n.t.s. 145. – *høj*: neml. af stand og slægt.
- 334 *equipage*: udstyr, påklædning. – *Tarter*: «en farvets»; tatarerne var et asiatisk folkeslag. – *snar*: hurtig. – *abit*: lat.: han går bort. – *Udtolker*: tolk (og gesandt).
- 335 *være knaffigt*: have virkning. – *svæghed*: sygdom. – *anslag*: plan. – *penitente*: bod. – *devotion*: fromhed. – *k.*: forkortelse for: kong. – *Nabocodonosser(s)*: Nebukadnezar, se n.t.s. 145; N. levede iflg. Dan. B. 4,31-34 i sindsforvirret tilstand syv år som et dyr blandt dyrene og ernærede sig af planter. – *var betænkt paa*: overvejede. – *penitence*: bod. – *kongel.*: forkortelse for: kongelige (neml. efter Nebukadnezar). – *Resolution*: beslutning. – *kongel. Resolution*: juridisk udtryk betegnende en af kongen udstedt lov el. forordning. – *Sanct.*: forkortelse for: sanctus, lat.: (den) hellig(e), i den katolske kirke betegner S. + navn en helgen, hvilket er absurd i forbindelse med Nebukadnezar.
- 336 *Clerici*: præsteskab. – *Deputerede*: udsendinge. – *D. Olympia*: forkortelse for: doña O., se n.t.s. 280. – *disputere*: argumentere. – *extraordinair*: særlig, usædvanlig. – *ublu*: utugtig, uanstændig. – *Canonisation*: ophøjelse til helgen. – *fornemmelig*: først og fremmest.
- 337 *Excellence*: tiltættel til fx. ambassadører og gesandter. – *durchleuchtighed*: durchlauchtighed, højhed. – *Æthiopien (...) christne*: se n.t.s. 280. – *gaær fra*: afviger fra. – *lærdom*: tros lære, trosgrundlag. – *Portugisiske Jesuiter (...)* *Romeske sæde*: jesuitterne udgør en munkeorden, stiftet af sp. Ignatius Loyola (1491-1556), der med kompromisløs

- iver missionerede for Romerkirken (katholicismen) og bekæmpede enhver afvigelse herfra (modreformationen); portugisiske j. drev allerede i 16. årh. en missionerende virksomhed i Abessinien, der især var vendt mod muhammedanerne; det R. s. betegner pavestolen (den romer.-katolske kirkes hovedsæde). – *passerer for*: regnes for. – *ende*: formål. – *anslag*: anvisning, forslag. – *consequenter*: lat.: som følge deraf. – *Dronningen af Saba*: se n.t.s. 145. – *de hellige 3 konger*: se n.t.s. 332. – *endelig*: når alt kommer til alt. – *Sem Cham*: Noas sønner omtales efter syndflodsberetningen i 1. Mos. 9,18 som Sem, Kam og Jafet. – *Jacob*: forveksling for: Jafet, se foreg. note. – *Morer*: maurere (arabere, afrikanere).
- 338 *Erke*: øverste. – *Velb^{hed}*: forkortelse for: velbårenhed, se n.t.s. 323. – *Hillemænd*: sbevar mig vels. – *førdage*: tåle. – *residerer*: bor (fornemt). – *under linien*: ved Ækvator. – *svovel-stikker*: datidens stendstikker, antændtes ved en glødende fyrsvamp.
- 339 *Grand d'Espagne*: se n.t.s. 280. – *effier sit privilegium (...)* kongen af Spanien selv: det hørte virkelig til grandernes ceremonielle forrettigheder at beholde hatten på i kongens nærvær. – *prejudicere*: skade. – *D. Olympia*: forkortelse for: Doña O., se n.t.s. 280. – *et andet vist sted*: (eufemistisk:) nødørfshuset.
- 340 *daare-kisten*: galeanstalten. – *seer igiennem fingre*: bærer over.
- 341 *pretensioner*: krav. – *narrisk*: naragtigt. – *forslag*: anslag, plan.
- 342 *heroisk*: heltedmodig. – *fortryde paa*: vredes over. – *admirerer*: beundrer. – *ædelhiertighed*: ædel tænkemåde, stolthed. – *Velbr^{hed}*: forkortelse for: velbårenhed, se n.t.s. 323. – *tillforn*: hidtil.
- 343 *mohrer*: maurere. – *Xeres de la Frontera*: sydsp. by, hvor maurerne 711 slog den sp. kong Roderiks hær, hvilket blev optakten til deres indtrængen i Sp. – *Svigerskab*: forbindelse mellem familier i kraft af (fx. børns) ægteskab. – *fortiebte*: forelskede. – *Veirhane*: person, der skifter mening el. holdning efter omstændighederne (drejer sig efter vinden). – *nokker*: manerer. – *Fruer-piger*: kammerpiger. – *poleredt*: civiliseret.
- 344 *forbunden* (nodsaget) (...)*aarsags skyld*: frasen angiver, at kvinden er blevet besvangret. – *taler med en Spansk Jomfrue*: det stive ceremoniel (også i kærlighed) var en klische i komediens samtid. – *for brylluppet*: for brylluppet. – *altereret*: bestyrtet, bevæget. – *insinuere*: indynde. – *fortiebte viser*: elskovsviser.
- 345 *besove*: have samleje med. – *skielmsk*: lumsk, underfundig. – *voldsom*: voldelig. – *Egteskabs Contracten*: se n.t.s. 394.
- 346 *heder*: betyder. – *u-billigt*: urimeligt, uretfærdigt. – *fundament*: grundlag. – *generoux*: gavmildt, gæstfrit. – *exem*: forkortelse for: eksempel. – *daarlige*: tåbelige. – *anslag*: plan. – *lyde*: last, brist.
- 347 *Bombasto*: se n.t.s. 325.

- 348 *mit hoved var op*: op = oppe; jeg lever. – *ivrede mig*: blev opbragt, kom i affekt. – *ikke er (...) lange hvile*: ikke er til at spøge med. – *merite*: fortjeneste.
- 349 *heroisk*: heltmæssig. – *Reputation*: anseelse. – *divertere*: more, underholde. – *Hofnar*: se n.t.s. 295. – *ærbær*: alvorligt, seriøst. – *staaer paa*: står vagt om, værner, forsvaret. – *Rosonobel*: se n.t.s. 319. – *Clienter*: i det antikke Rom var c. jævner borgere, der levede i et frivilligt afhængighedsforhold til en stormand (patron), som de ydede opvartning mod at blive beskyttet af ham. – *Hillemænd*: »du almægtige!»
- 350 *Seine (...) Morland*: vittigheden stammer fra Gherardis komediesamling (se n.t.s. 188), stykket *Les Intrigues d'Arlequin* (fr.: *Harlekins intriger*) II,17, hvor Harlekin, der spiller boghandler, belærer den unge Isabelle om, at Seinen flyder helt til Constantinopel, idet han påberåber sig sceneangivelsen i *Bajazet*: »La scène est à Constantinople» (fr.: scenen [ikke Seinen] er i C.), bd. II (1721-udg.), s. 484; »B.» er Racines tragedie fra 1672. – *Scena*: lat.: scenen, se foreg. note. – *aasyn*: ansigt. – *staae (...) an*: passe sig for. – *og*: også. – *briller*: se n.t.s. 303. – *Svite*: følge. – *moret*: maurere. – *om Theatro*: rundt om scenen. – *presenter*: gavet. – *gjør (...) grimacer*: skærer, vrænger ansigter. – *bukker*: buk. – *ambasse*: armbrøst; dette skydevåben var på komediens tid forlængst gået af brug (neml. efter krudtvåbnenes opfindelse, se n.t.s. 146). – *skyder paa D. Ranudo*: ideen til det grotesk fremmedartede, voldsprægede (hils-)ceremoniel blandt abessinierne synes at stamme fra en portug. rejsebeskrivelse (som Holberg kendte) fra 1659 (geografisk ekstrakt heraf udg. på ty. 1670 og fr. 1672), forfattet af jesuitten og missionæren (se n.t.s. 337) Jeronimo Lobo (ca. 1595-1678), udg. Amst. 1728, bd. I, s. 29.
- 351 *skielmske*: slyngelagtigt. – *Romerske Religion*: katolicismen, se n.t.s. 337. – *Gemahl*: ægtefælle (uanset køn).
- 352 *Fasten*: fastetiden = 40 dage op til påsken. – *Notarius (...)* *Egteskabs contracten*: se n.t.s. 394.
- 353 *Vålstedet*: valpladsen, slagmarken. – *men*: eftersom, siden. – *curieux*: nysgerrig. – *knæpper*: knipser. – *alternere*: veksler, udfører på skift. – *Notarium*: notarius, lat.: notaren (her bøjet i afhængighedsfald, fordi stilen styrer dette fald på lat.).
- 354 *vivant*: lat.: de leve. – *omendskiønt (...)* *sammen*: iflg. Chr. V's Danske Lov (1683), 3-16-3, var det en datter tilladt at gifte sig mod forældrenes vilje, hvis lovlige grunde ikke talte derimod. – *udfødtes*: kræves. – *exemplariter*: lat.: eksemplarisk, til alm. afskrækkelse.
- 355 *kiende (...)* *for*: anerkende som. – *banden*: komplottet. – *conspirerer*: har svoret sig sammen.
- 356 *comportere*: opfører. – *Si furiosus etc.*: Si furiosi parentis liberi etc.: lat.: hvis børn af en afsindig fader osv., citat fra Romerretten; i Cor-

juris (se n.t.s. 119) forekommer der en retsregel, der tillader børn at indgå ægteskab uden faderens tilladelse, hvis denne ikke er ved sin forstands brug: Codex Justinianus 5-4-25 (*Corpus Juris Civilis* II, udg.: Krüger, Berlin 1895, s. 197).

Den Stundesløse

- 359 *Stundesløs(e)*: fortravlet, rastløs, beskæftig, som aldrig har tid («stunder»).
- 360 *Vielgeschrey*: navnet er dannet af talemåden Viel Geschrei und wenig Wille, ty.: megen larm og (kun) lidt vilje, stort stæhej for ingenting. – *Pige*: tjenestepige. – *Elsker*: tilbeder, kæreste. – *Oldfux*: (egl.: gl. ræv), typefigur i fl. af Holbergs komedier, altid en pudsensmager. – *Avanturier*: eventurier, fr.: eventyrer, lykkeridder.
- 361 *skjønne Materialier*: velegnet stof. – *rare*: sjældne. – *støje*: støje, larme, råbe op, tage på vej. – *vertimod*: på den anden side. – *at ansee*: at se til. – *ørkesløse*: ubeskæftigede. – *Lands-Dommer*: se n.t.s. 266. – *Hylde*: den hylde, der i almuehjem løb langs væggene oppe under loftet, og hvorpå der anbragtes husgeråd. – *klamrede (...)* med: skældte ud på. – *Smøre-brød*: brødkive med smør. – *saadan Væsen*: så stor stæhej. – *bredet*: dækket. – *en gammel Magister (...)* brende op paa sit Kammer (...) ingen Varme meer behøvede: anekdoten fortælles om den gerrige medicinske professor Jacques Sylvius (1478-1555) i artiklen om ham i Bayles store *Dictionnaire historique et critique* (fr.: *Historisk og kritisk leksikon*) fra 1697 (Note A), der utvivlsomt er Holbergs kilde.
- 362 *beskæftig*: (tilsyneladende) travlt optaget. – *Forgangen*: forleden. – *fattes*: er der i vejen.
- 363 *førklager dem*: klager over dem, «sladrer» om dem. – *iblandt*: nu og da. – *da*: skønt. – *Skilling*: 1 skilling = 1/16 mark (se n.t.s. 216), i 1995-købekaft = ca. 1,50 kr. – *uden de jo*: uden at de. – *klipper noget denaf*: datidens mønter var af ædelmetal. – *Forretninger*: gøremål (noget at forrette).
- 364 *Gifte-Knif*: en person, der mod betaling formidler kontakt mellem giftelystne enlige. – *Discretion*: dusør, salær. – *biet*: ventet. – *bryde (...)* over nært: tage en rask beslutning og skride til handling. – *tage (...)* med en *Trompf* (trumf): overrumple. – *komme noget til*: blive forført (og evt. besvangret). – *Postdag*: dag, hvorpå post afgik eller ankom på steder uden daglig postforbindelse, ofte under stort stæhej; en dag med særlig (administrativ) travlhed.
- 365 *Don Quichot (...)* *sandende Riddere*: hovedpersonen i Cervantes' roman *Don Quijote* (1605-1615), der er en parodi på middelalderens